

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN/ICCH: 2149 - 9225

Yıl/Year/Год: 6, Sayı/Number/Номер:
25, Aralık/December/Декабрь 2020,
s./pp. 307-327

Geliş/Submitted/ Отправлено: 11.09.2020

Kabul/Accepted/ Принимать: 28.10.2020

Yayımlanmış/Published/ Опубликованный: 25.12.2020

10.29228/kesit.46283

Araştırma Makalesi

Research Article

Научная Статья

Kenan BAYRAM

Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Türkiye

kenanbayram.55@gmail.com

ORCID 0000-0002-2057-8972

Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

Amasya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türkiye

metin.hakverdioglu@amasya.edu.tr

ORCID 0000-0002-9674-3292

FÂ'İZ EFENDİ VE ŞÂKİR BEY MECMUASI'NIN MECMUALARIN SİSTEMATİK TASNİFİ PROJESİ'NE(MESTAP) GÖRE TASNİFİ VE NAHİFİ'NİN BİLİNMEYEN BİR KİT'ASI¹

CLASSIFICATION OF FÂ'İZ EFENDİ'S AND ŞÂKİR BEY'S COLLECTION OF POEMS
ACCORDING TO THE PROJECT OF THE SYSTEMATIC CLASSIFICATION OF
MECMUAS AND NAHİFİ'S UNKNOWN COUPLET

¹ This study was written " Faiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nın Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesine Göre Tasnifi" master's degree thesis, which is being prepared./Bu çalışma "Faiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nın Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesine Göre Tasnifi" başlıklı hazırlanmakta olan yüksek lisans tezinden hareketle hazırlanmıştır.

No conflicts of interest were reported for this article./Bu makale için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Corresponding Author/Sorumlu Yazar: Kenan BAYRAM

Cite as/Atıf: Bayram, K. ve Hakverdioğlu, M. (2020). Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nın Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi'ne(Mestap) Göre Tasnifi ve Nahîfî'nin Bilinmeyen Bir Kıt'ası. *Kesit Akademi Dergisi*. 6 (25): 307-327. <http://dx.doi.org/10.29228/kesit.46283>

Checked by plagiarism software. Benzerlik tespit yazılımıyla kontrol edilmiştir. CC-BY-NC 4.0

Öz: Divan edebiyatında mecmualar, dönemin farklı şairlerine ait şiirleri bir araya getirmesi bakımından büyük bir önem arz etmektedir. Bu anlamda mecmualar dönemin şiir zevkinin ve edebi kültürünün bir aynası özelliğindedir. Üzerinde çalıştığımız Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası, Lâle Devri'nin edebiyat dünyasına ışık tutması bakımından oldukça hacimli bir eserdir. Bu mecmua Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi Kitaplığında 763 numarayla kayıtlıdır. Mecmuanın içinde birçok edebi türün örneği olmakla birlikte tarih şiirlerinin yer alması dönemin özelliklerini yansıtması bakımından önemlidir. Bu çalışmada MESTAP'a göre tasnifini yaptığımız Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nda yer alıp Nahîfî'nin A. İrfan AYPAY tarafından yayınlanan divanında bulunmadığı fark edilen kıt'ası ele alındı. Mecmuaların şairlerin divanlarında yer almayan şiirlerini de içerisinde buldurması bu eserlerin önemini daha da arttırmaktadır. Buna örnek olabilecek şiirlerden biri olan Nahîfî'nin kıt'asında dönemin padişahı III. Ahmed ve Damat İbrahim Paşa'dan övgüyle bahsedilmiştir. Bu çalışmayla, yaptığımız tasnif çalışmasını tanıtmak ve Nahîfî'nin divanında yer almayan bir kıt'asını gün yüzüne çıkarmak hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler: Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası, Lâle Devri, Nahîfî, kıt'a

Abstract: Mecmuas are important literary sources in that they bring together various poems of a specific period. In this respect, they reflect the literary culture and tastes of the time. The mecmua by Faiz Efendi and Şakir Bey, which constitutes the subject matter of this thesis, is a voluminous work that sheds light on the literary culture of the Tulip Period. This mecmua is recorded as number 763 in the Halet Efendi Kitaplığı of Süleymaniye Library. Several poems written for Ahmed III and Nevşehirli Damat İbrahim Paşa are also to be found therein. Because this mecmua combines kasides with histories, it is a very useful source in the conception of the Tulip Period, and might prove helpful even to historians. In this thesis, a kıt'a which was found in Fa'iz Efendi and Şakir Bey Mecmuas, which have been classified in the framework of MESTAP (The Systematic Classification of the Mecmuas), but was not included in Nahifi's divan published by A. İrfan AYPAY is elucidated. The fact that some mecmuas include some poems which are not included in the divans of the poets increase their importance. One of the examples these poems is Nahifi's kıt'a in which Ahmed III and Damat İbrahim Paşa have been praised.. This thesis aims at introducing our classification attempt and to rediscover the kıt'a which is not included in the divan of Nahifi.

Keywords: Fâ'iz Efendi's and Şâkir Bey's collection of poems, the Tulip Period, Nahîfî, couplet

GİRİŞ

Mecmualar farklı şairlerden şiirleri bir araya getiren eserlerdir. Dönemin şiir anlayışı, sosyal, kültürel özellikleri gibi birçok bakımdan yazıldığı zamanla ilgili özellikleri yansıtan bir görünüme sahiptir. "Arapça 'cem' kökünden türeyen mecmua; cem olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey, seçilmiş yazılardan meydana getirilmiş yazma kitap anlamına ge-

lir.”(Devellioğlu, 2003:596) Bu tür eserlerin en fazla karşılaşılan türlerinden biri de şiir mecmualarıdır. “Herhangi bir nazım türü veya nazım şekli birliği/müşterekliği aranmaksızın derlenmiş manzum metinlerden oluşan toplamlara şiir mecmuası diyoruz.”(Köksal, 2017:134)

Mecmualar, edebiyat tarihimize kaynaklık eden çok değerli eserlerdir. Bilinmeyen şairlerin şiirlerini içermekle birlikte şairlerin divanlarında yer almayan şiirlerini de içinde barındıran bu eserler şairleri ve şiirlerini bilinmezlikten kurtarmada önemli bir yere sahiptir. “Edebiyat tarihimizce meçhul yeni eserler, yeni şairler, her türden yeni metinlerin gün yüzüne çıkarılmasında elimizdeki en değerli malzemeler ‘mecnûa-i eş’ar’ adıyla andığımız şiir mecmuaları ve kısmen cönklerdir. Ne yazık ki kütüphanelerimizdeki ‘şiir mecmuaları’nın ve cönklerin ayrıntılı tasniflerinin yapılmamış olması birçok bilinmeyene hâlâ ulaşamamış olmamızın en temel saikidir. Kayıp olduğunu sandığımız birçok eser, adını duymadığımız pek çok şair, meşhur veya divanı bilinen şairlerin divanlarında yer almayan şiirleri hiç kuşku yok ki hâlâ bu mecmuaların küf kokulu sayfaları arasında gizlidir.”(Köksal, 2016:170)

Fâ’iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası, dönemin mecmuaları arasında içerdiği şiir bakımından ön sıralarda yer alabilecek özelliğe sahiptir. Mecmuadaki kasideleri ve tarih manzumelerini çalışan Metin Hakverdioğlu, çalışmasında mecmuadan şu şekilde bahsetmektedir: “Genellikle geniş hacimli olan mecmualar, pek çok alandaki isimleri ve şiirleri bir araya getirir. Çalışmamıza kaynaklık eden Fâ’iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası bu alanda güzel örneklerden birisidir. Eserin 636 varak gibi geniş bir hacme sahip olması yanında, mükemmel yazı örneği olması ve III. Ahmed ile Damat İbrahim Paşa hakkında yazılan –neredeyse- tüm şiirleri toplamış olması yönünden de nadir bir mecmua olduğu açıktır.”(Hakverdioğlu, 2017: 78)

Mecmuanın yansıttığı dönem, içerisinde birçok şairin bulunduğu Lâle Devri’dir. 1718 yılında Pasarofça Antlaşmasıyla başlayıp 1730’da Patrona Halil İsyanı ile sona eren bu dönemin içinde olduğu yüzyıl, tasnifini yaptığımız Fâ’iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası’nda da görüleceği üzere şair sayısı bakımından oldukça yüksek düzeydedir. “Kaynaklarda şiir ve şair asrı olarak kabul edilen XVIII. yüzyıl, şair kadrosu bakımından klasik edebiyatın en geniş ve zengin dönemidir. Yapılan bir araştırmaya göre bu asırda 1322 şair yetişmiştir. Bunlardan 168 tanesinin divanı bulunmaktadır. Bu zenginliğe rağmen ‘üstad’ sayılabilecek şairler de oldukça azdır. Bundan dolayı kaynaklar özellikle Sâbit’ten itibaren ‘her kaldırım taşının altından bir şair’ çıktığını ifade ederek bu durumu sık sık eleştiri konusu etmişlerdir. Önceki devirlerde oluşan edebi zevklere ve anlayışlara paralel olarak gelişimini devam ettiren bu dönem edebiyatı daha çok bir nazire edebiyatı görünümündedir. Bunda şüphesiz Damat İbrahim Paşa’nın sık sık tertiplettiği şiir ve edebiyat meclislerine şairleri davet ederek onların kaynaşmasını sağlaması, onların eski üstatlara ve birbirlerine yazdıkları nazireleri ve tahmisleri bir yarışma içerisinde söylemeleri etkili olmuştur.”(Şentürk ve Kartal, 2012:490)

Sultan III. Ahmed, Lâle Devri’nde ülke içinde huzuru sağlamak, devleti her alanda ileri götürmek için çalışmış bir devlet adamıdır. “III. Ahmed, yirmi yedi yıl süren saltanatından sonra, ilim ve ibadetle meşgul oldu. Altmış üç yaşında iken 1 Temmuz 1736’da vefat etti. Yeni Câmi’de Turhan Vâlide Sultan Türbesi’ne defnedildi. Sultan III. Ahmed Han, ülkenin imarı için çok çalıştı. Aynı zamanda ilme ve ilim adamlarına çok değer verir ve onları korurdu. Sarayda

dağınk yerlerde bulunan kıymetli kitapları bir araya toplayarak beyaz mermer havuzlu bahçede bir kütüphane inşa ettirdi.”(Hakverdioğlu, 2012:31,32)

“III. Ahmed, saltanatı boyunca 15 sadrazam değiştirmiştir. Bunlardan en uzun süre görevde kalanı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa olmuştur. III. Ahmed döneminde diğer sadrazamlar görevlerinde dört yılı aşamamışlardır. İbrahim Paşa'nın farkı kendisine kaside yazılan sadrazamlar sıralamasında da görülmektedir. Bu yüzyılda hiç şüphesiz en çok kaside yazılan devlet adamı, padişahтан sonra o olmuştur. Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'ndaki 242 kaside ve birçok şiir onun farklı bir kişiliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır.” (Hakverdioğlu, 2012:31,32)

Nahîff'nin Kıt'a'sında görüleceği gibi “Lâle Devri'nin kasidelerinde III. Ahmed'in adının geçtiği hemen her kasidede mutlaka İbrahim Paşa da övülmüştür. Bu, sadrazamı ile padişahın gerçekten çok yakın olduğunun ve her ikisinin şairler tarafından çok sevildiğinin diğer bir kanıtıdır.” (Hakverdioğlu, 2012: 33)

Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası Hakkında Yapılan Çalışmalar

Çalışmamıza konu olan Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası oldukça hacimli bir eserdir. Birkaç yüksek lisans ve/veya doktora tez konusu olabilecek bu eser üzerinde birçok yazar çalışmıştır. Metin Hakverdioğlu tarafından hazırlanan “Edebiyatımızda Lâle Devri ve Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'ya Sunulan Kasideler” adlı doktora tezi, mecmuayla ilgili en kapsamlı çalışmadır. Yine aynı yazar “Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası” isimli makalesiyle mecmuayı edebiyat dünyasına tanıtmıştır. Aynı zamanda Hakverdioğlu “Lâle Devri Kaside Şairleri ve Dîvanlara Girmemiş Dört Kaside Örneği” adlı makalesiyle bu dönemde kaside yazan şairleri ve dîvanlarında bulunmayan şiirleri konu edinmiştir. Yine Hakverdioğlu'nun mecmuayla ilgili “Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuasından Lâle Devri Harpleri ve Sulhları-Ebcedli Tarih Manzumeleri” makalesi bulunmaktadır. Bu makalede Lâle Devri'nde yapılan savaşlar ve fetihlerle birlikte ebcedli tarih manzumeleri üzerinde durulmuştur. Aynı yazar tarafından yazılan “Ebced Çözümlemeleri ile Fâ'iz Efendi-Şâkir Bey Mecmuasından Lâle Devri Tarih Manzumeleri” adlı kitapta ebced üzerinde durulmuş ve mecmuadaki tarih manzumelerindeki tarihler hesaplanmıştır. Mecmua hakkındaki en hacimli çalışma olan Metin Hakverdioğlu'nun doktora tezi “Nevşehirli Damat İbrahim Paşa İçin Yazılan Lâle Devri Kasideleri” adıyla kitaplaştırılmıştır. Mecmua üzerinde çalışan bir başka kişi de Ahmet Sevgi'dir. “Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın Emriyle Tertip Edilen Kaside Mecmuasındaki Müzeyyel Gazeller” adlı makalesiyle mecmuadaki gazel-i müzeyyelleri tanıtmıştır. Mehmet Akif Yalçınkaya ise “Sa'dî'nin Manzum Bir Arzıhali” makalesinde Sa'dî'nin mecmuada olup dîvanında bulunmayan arzıhali üzerinde çalışmıştır. Münevver Sevim ise Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nda Fihrist, Terci-i Bend, Terki-i Bend, Gazel ve Gazel-i Müzeyyeller isimli yüksek lisans tezi üzerinde çalışmaktadır. Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nın Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) göre tasnifi tarafımızca hazırlanmaktadır. Ayrıca Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'ndaki Müseddes, Tebrikname, Teşekkürname, Lügaz, Manzume, Nazm, Muaşşer, Kıt'a, Tahmis, Mesnevi, Arzuhal ve Musammatlar tarafımızca transkribe edilmektedir.

Çalışmamızın amacı “Fâ’iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası’nın Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesine Göre Tasnifi”nden bahsedip Nahîfî’nin mecmuada bulunup divanında yer almayan bir kıt’asını edebiyat dünyasının dikkatine sunmaktır.

1. Fâ’iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuasının Nüsha Tavsifi²

Fâ’iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası, III. Ahmed ve Nevşehirli Damat İbrahim Paşa için yazılan ve devrinde hoşça giden şiirleri kaydetmeyi amaçlayan bir eserdir. Aynı zamanda şair olan Fâ’iz Efendi ve Şâkir Bey bu görevi İbrahim Paşa’dan almışlardır. Bu iki şahsiyet için şu bilgilere ulaşılabilmektedir: “Fâ’iz Ali Ağa, Fâ’iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası’nın hattatlarından biridir. Hattat, musikişinas ve şairdir. Şam’da doğdu. Sesinin güzelliği ile fark edildi ve saraya Çorlulu Ali Paşa döneminde girdi. Vefatı 1730 yılındadır. Hüseyin Şâkir Bey ise Güm-rükçü Hüseyin Paşazade olarak tanınır. Vakanüvis ve şairdir. İstanbulludur. Tahsilini tamamladıktan sonra Damat İbrahim Paşa’ya intisap etti. Müderrislik yaptı. Damat İbrahim Paşa’nın oluşturduğu tercüme heyetinde yer aldı. Mahkeme naipliği ve Halep mollalığı görevlerinde bulundu. Fâ’iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası’nı derleyenlerden biridir. Mecmuada İbrahim Paşa’ya en çok kasidesi bulunanlardandır. Vefatı 1744 yılındadır.” (Hakverdioğlu, 2017: 75-78)

Demirbaş No	Eser Adı	Müellif Adı	Türü/Alanı
	Mecmua	-	Manzum/ Edebiyat
Yaprak Sayısı	Ebatlar (mm)	Sütun Sayısı	Satır Sayısı
636 yaprak	270 x 140 mm dış ebatı, 190 x 95 mm iç ebatı.		Her sayfasında 14-17 satır bulunmaktadır.
Yazı Türü	Kâğıt Özelliği	Cilt Özelliği	Tezhip, vb. Özelliği
Tâ’lik	Aharlı, orta kalın, yer yer sarı, turuncu, pembe ve yeşil renkli kâğıt.	Meşin cilt.	Salbekli, köşebendli (köşebendler altın işlemeli), mık-lepli, şirâzeli, iç kapak ebru desenli ve şirâzesi dağınıktır.
Telif Tarihi	Müstensih	İstinsah Tarihi	İstinsah Yeri
-	Fâ’iz Efendi ve Şâkir Bey	-	-
Başı	Sonu		
‘Arz-ı hâl-i Râşid Efendi berây-ı İstîzân (Fihrist)	Cenâb-ı Kibriyâ dâ’im ide şadr-ı vezâretde Şebi kâdr ola rûzı rûz-ı nevrûz-ı şafâ-bahşâ		
Muhteva			
<p>-İlk 7 varakta şiirlerin alfabetik fihristi verilmiştir.</p> <p>-Mecmuada toplam 502 şiir mevcuttur. Bu şiirlerin 256 tanesi kasidedir. Bunların 242 tanesi İbrahim Paşa’ya yazılmış kasidelerdir.</p> <p>-Mecmuada toplam 98 şairin şiiri mevcuttur.</p> <p>-Mecmuada toplam 160 tarih vardır.</p>			

² Bu tabloda Münevver SEVİM’in Kesit Akademi Dergisi’nde yayınlanan Fâ’iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası’nda Fihrist, Terci-i Bend, Terki-i Bend, Gazel, Gazel-i Müzeyyeler ve Seyyid Vehbî’nin Bilinmeyen Bir Gazel-i Müzeyyel-i Bî-Nukadî adlı makalesinden yararlanılmıştır.

-Mecmuada; 10 terkiB-i bend, 5 terci'-i bend, 2 müseddes, 1 lügaz, 2 mesnevi, 2 muaşşer, 17 manzume, 19 gazel-i müzeyyel, kıtaların bulunduğu iki mukattaât, 3 tahmis ve iki de nesir mevcuttur.

-Ayrıca mecmuada Arapça 7 kasîde, 17 tarih mevcuttur. Farsça 5 tane kasîde mevcuttur.

Notlar

Mecmuanın tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Kitaplığı, 763 numarada kayıtlıdır.

2. Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nın Mecmuaların SistematiK Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) Göre Tasnifi

Mecmualar edebiyat tarihi açısından şairleri ve şairlerin bilinmeyen şiirlerini içermesi, unutulmaktan kurtarması bakımından önemli başvuru kaynakları arasındadır. Aynı zamanda mecmualar, şairlerin hayatlarına dair bilgi içermesi bakımından da önemli kaynaklar arasındadır. Şairleri daha da yakından tanımada mecmuaların rolü büyüktür. "Kanaatimce eski bir şairi hayatındaki mevkisi ile tanımak için o devir esnasında kaleme alınmış mecmualar en doğru fikir veren vasıtalar"dır. Bu mecmualardan bazıları meşhur adamlarca, ekserisi öteki beriki tarafından vücuda getirilmiştir. Kim kaleme almış olursa olsun o esnada şöhret bulan veya şöhretini kaybetmeyen şairlerin eserlerini toplamış olduğuna şüphe yoktur. Mecmualar, edebiyat tarihi incelemelerinde mühim rol oynarlar. Bizi acele, şahsi hükümler vermekten men ederler. Fakat zaten kütüphanelerimizin katalogları olmadığı, elde mevcut defterler de yalan yanlış tertip edilmiş bulunduğu için isim ve ünvanı haiz kitapları bulmakta bile ne kadar zahmet çekildiği meşgul olanlarca malumdur. Hâlbuki mecmualar hiçbir işareti, namı haiz değildir. Tetkik edilen mevzu ve bahse dair bunlardan istifade etmek daha müşkildir. İnsana ancak tesadüf yardım edebilir. Meğerki sırasıyla kütüphanelerin mecmualar kısmı gözden geçirilmiş, notlar alınmış olsun." (Sevgi ve Özcan, 1996:487-488)

Tam da burada Mecmuaların SistematiK Tasnifi Projesi'nin (MESTAP) önemi ve gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bizi kütüphanelerin mecmualar kısmını gözden geçirme zahmetinden ve tesadüflere dayanan bir çalışma yapmaktan kurtaracak olan bu projeye hem zamandan tasarruf sağlanmış olacak hem de yapılan çalışma tesadüflere kurban gitmeyecektir. Aynı zamanda yapılan çalışmalarda emek ve zaman kaybının da önüne geçilmiş olacaktır. "Klasik bir örnek verecek olursak Zâtî'nin divanında bulunmayan şiirlerini araştırarak biri bilgisayarının başından ayrılmaksızın bunları tespit edebilecek, yer ve yaprak numaraları belli bu mecmualara yönelebilecektir. Normal olarak aylar, yıllar alacak bir araştırmayı çok kısa bir sürede halledebilecektir. Burada ortaya koyduğumuz tasnif ve döküm sisteminin verilerin tablo halinde sunulması dışında en önemli farklılığı belli bir kütüphaneye münhasır olmayıp bütün mecmuaları kapsayan çok kapsamlı bir proje olmasıdır." (Köksal, 2017:144)

Mecmuaların, edebiyat araştırması çalışmalarında kaynak olarak kullanılabilmesi için kayda geçirilmesi araştırmacılara kolaylıklar sağlayacaktır. Mecmuaların SistematiK Tasnifi Projesi'nin hedefi bütün mecmuaların ayrıntılı tasnif ve dökümlerinin yapılmasıdır. "Her şeyden önce MESTAP, ferdî yahut bir üniversiteye münhasır olmayıp ülke çapında bütün alan çalışanları(en azından bir kısım gönüllü) tarafından el birliğiyle gerçekleştirilecek müşterek bir

proje olacaktır. Proje, katılmayı kabul ve taahhüt eden Eski Türk Edebiyatı alanı çalışanlarının lisansüstü-tercihen yüksek lisans-öğrencilerine yaptırılacak tezler halinde yürütülecektir. Önerilen modeldeki tasnif, bir tablo halinde yapılmaktadır. Proje, hedeflendiği gibi yürürse dört yıl, azami beş yıl gibi kısa denilebilecek bir sürede Türkiye kitaplıklarında bütün şiir mecmualarının, 10 yıl içinde de bütün -edebiyatla ilgili- mecmuaların ve cönklerin dökümü elimizde olacaktır. (Köksal, 2017:142-145)

Boş tablo örneklerini sistemden aldığımız tablolara sırasıyla varak numarası, şairin mahlası, matla beyiti, mahlas beyiti, nazım şekli, nazım türü, şiirin veznini kaydettik. Açıklamalar bölümüne de şiirin başlığını yazdık. Şiir, şairin divanında yoksa dipnotta bunu belirttik. Ayrıca şairin şiiri divanında farklı birim sayısı ile bulunuyorsa eksik beyit olduğunu da yine dipnot bölümünde ifade ettik. Şairlerin mahlaslarını koyu halde yazmaya çalıştık. Sadece şiirlerin başlığının ve varak numarasının kırmızı mürekkeple diğer kısımların da siyah mürekkeple yazılmış olması şairin mahlasını bulmada işimizi hayli zorlaştırdı diyebiliriz. Bazı şiirlerin başlık bölümü boş bırakıldığı için şiirin başlığını fihrist bölümünden bulmaya çalıştık.

3. Şair Nahîfî ve Bilinmeyen Bir Kıt'ası Hakkında

Nahîfî, İstanbullu şairlerdendir. Nahîfî "zayıfa ait" demektir. Bu mahlası almasında zayıf vücutlu olması etkili olmuştur. "Şeyhî'ye göre 1056/1646-47'de doğdu. Doğum tarihi kesin olarak söylenmemekle beraber bu tarihlerde doğduğu bellidir. Mustakimzade'nin Tuhfe-i Hattatın'de belirttiğine göre doksan yaşını geçkin olarak ölmüştür. Nahîfî'nin asıl adı Mehmet Süleyman'dır. Babası, vaiz olan Abdurrahman Şeyh Muhyî'dir. Çocukluğunun ilk çağında ilim ve irfan tahsiline yönelen Nahîfî'nin iyi bir tahsil gördüğü yazdığı eserlerden anlaşılmaktadır. Çocukken aldığı eğitimle peygamber sevgisini duyan biri olan şairin bu sevgisi onun ileride çokça na't yazmasına sebep olacaktır. Mesnevî Tercümesi ön sözünde belirttiğine göre 1683 Temmuz-Ağustos'unda Mısır'a gitti. Bu yolculuk esnasında Konya'da Mevlevîlerin dergâhına uğrayarak teberrüken külâh giydi. İlmi, irfanı ve olgun kişiliğiyle 1110-1698-99'da İran'a elçi olarak gönderilen Ebu Kavuk Mehmet Paşa'nın maiyetine girdi. Daha sonra kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. 24 Ağustos 1738'de İstanbul'da vefat etti. Topkapı haricindeki Müslüman mezarlığına defnedildi." (Aypay, 1992:2-9)

Nahîfî, devrindeki lâle eğlencelerinin devamlılarından. Bu devrin şen şakrak havası Nedim, İzzet Ali Paşa gibi şairlerin şiirlerine yansımışken Nahîfî'de bu izlere rastlamak mümkün değildir. Bunda hayatının çeşitli dönemlerinde sıkıntılar çekmesi etkili olmuştur. Amcazâde Hüseyin Paşa, Vezir Mustafa Paşa, Kaymakam Ahmet Paşa'ya sunduğu kasidelerde çektiği sıkıntılar sebebiyle ölümü bile arzular hâle geldiğini belirtmektedir. Ev, mal mülk gibi nimetlerden mahrum olduğunu; hâne kaydından zor durumda olduğunu, bir başına yaşamayıp yaşlı ana ve babasına da baktığını ifade etmiştir. Yüksek devlet memurluklarında çalışan Nahîfî, Damat İbrahim Paşa döneminde maddî yönden rahat etmiştir. İbrahim Paşa onu korumuş ve Habîbü's-siyer'i tercüme için kurduğu komisyonda ona da görev vermiştir.

Aynı zamanda hattat olan şair, Sultan Ahmed ve Damat İbrahim Paşa'ya kasideler sunmuştur. Mecmuada yer alan kıt'ası da adı geçen devlet adamları için yazılan bir kaside özelliği taşımaktadır. Nahîfî'nin manzum ve mensur birçok eseri vardır. Eserleri: Dîvan, Manzum Mesnevi Tercümesi, Hilyetü'l-Envâr, Hicretnâme, Mevlid, Mîrâciyye, Zuhru'l-Âhîret, Enfüsü'l-

Âfâk, Mev'izatü'n-Nüfûs, Mübâhase-i Kaza ve Kader, Âdâb-ı Tarîkât ve Kavâid-i Hakikat, Nasîhatü'l-Vüzerâ, Ravzatü's-Safâ, Hızriyye, Tahmis-i Kasîde-i Mudâriyye, Tahmis-i Bânet Su'ad, Tahmis-i Kasîde-i Bürde(Türkçe), Tahmis-i Kasîde-i Bürde(Farsça), Tahmis-i Kasîde-i Bürde(Arapça), Tercüme-i Kasîde-i Bürde, Kasîde-i Münferice Tercümesi, Risâle-i Kalemiyye, Kasîde-i Lâmiyye Şerhi, Kaside-i Emaliye Şerhi, Mesnevî-i Nush Ve'l-Hikem. (Aypay, 1992: 10-25)

Nahîfî'nin divanında bulunmayan fakat mecmuada rastladığımız şiiri bir "kıt'a"dır. "Sözlük anlamıyla 'parça' demek olan kıt'a; nazım terimi olarak iki ya da daha çok, 9-10 beyte kadar olan, gazelde olduğu gibi, yani xa xa kafiyeli bir nazım şeklinin genel adıdır. Aralarında benzerlik bulunsa da kıt'a ile gazel arasında şekil ve konu bakımından ayrılıklar vardır. İki beyitli kıt'a yazıldığı halde bu kadar kısa gazel yoktur. Ayrıca gazelin beyit sayısı sınırlı olduğu halde 15 beyitten de uzun 30-40 beyte kadar uzayan kıt'alar yazılmıştır. Böyle uzun kıt'alara kıt'a-i kebîre denir. Felsefi, tasavvufî bir fikir, bir hayat görüşü, bir nükte, bir kişiyi övme ya da yerme, bir olayın tarihi kıt'anın konusu olabilir." (İpekten,1997: 52)

Nahîfî'ye ait olan, Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nda yer alıp şairin divanında bulunmayan kıt'a, iki beyitten fazla olması nedeniyle kıt'a-i kebîre özelliği göstermektedir. Kıt'anın başlığı kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Otuz bir beyitten meydana gelen manzume, aruzun Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün kalıbıyla yazılmıştır. Nahîfî'nin bu kıt'asının türü methiyedir. III. Ahmed ve Damat İbrahim Paşa için kaleme alınan bu şiir iki devlet adamından övgüyle bahsetmektedir.

Kıt'a-i Nahîfî Efendi Der Zîmn-ı Teşekkür-i Kerem Hâzret-i Veliyyü'n-Ni'am-ı Pür Cûd³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. İlâhî şadr-ı taht-ı saltanatda müstedâm eyle
Felek miqdâr-ı Şulţân Ahmed-i ferhunde 'unvânı
2. Ne Sulţan Ahmed ol şâh-ı yegâne mihrdür şâdân
Ki mahmûd eylemişdür hulk-ı zâtın luţf-ı Yezdânî
3. Ne şeh kim leşker-i mansûrını te'yîd idüp Allah
Zamîme itdi silk-i mülküne iklîm-i Îrânı
4. İki 'âlî harem-kim hıdmet-i a'lâdan a'lâdur
O vaşf-ı bî-'adîl ile olurlar menkıbet h'ânı
5. Odur her nâme'-i pîrâye-bağışı cümle elkâbuñ
Aña olmaz bedel zamm itseler Îrân u Tûrânı

³ FŞM vr. 609a-610a

6. Selâfın-i cihâna gâlib oldı şân u şevketde
Mü'eyyed eyledi Mevlâ o sulţân ibn-i sulţânı
7. Sütûde encüm-i ikbâl olan şehzâdegânın Hâk
Fürûğ-ı 'âfiyetle tûl-i 'ömre kılsun erzânı
8. Olup bedr-i vücûd-ı rûşenâ anlarla her lahzâ
Şeh ü şehzâdegân (...) rehîn-i hıfz-ı Rabbânî⁴
9. Vezîr-i a'zam u Dâmâd İbrâhîm Pâşânıñ
Füzûn olsun dem-â-dem kâdr-ı vâlâ câh-ı zî-şânı
10. Vezîr-i a'zam ammâ mişli nâdir kevkeb-i 'âlî
Muvaffâkdur ne emre kaçd iderse re'y-i tâbânı
11. Vezîrân-ı selefden kâr fermâyân-ı mâzîden
Mu'ahhardur velî yokdur muqaddem zâtına şânî
12. Güvâh ister iseñ cem'-ı mehâsin kimde şâbitdür
Şehâ vü hüsn-i hulq u celb-i kalb u cezb-i rûhânî
13. Eger var ise cânı Hâtemüñ şimdi zuhûr itsün
Şehâvet resmini itsün ta'allüm görsün ihsânı
14. Beni tûl-i emelden luţf u cûdı itdi müstagnî
Gınâ-yı kalb-i ihsân eyledi taqdîr müsennâyı
15. Nizâm-ı hâlîme oldı vesîle himmet ü luţfı
Zevâlin buldı devrinde küdürât-ı perîşânî
16. Baña hüsn-i teveccüh seyyidü'l-kevneyne râci'dir
Ki yümn-i na'tıdır ben zerreme teşrîf-i pinhânî
17. Gedâ-yı bâbı olmağ iddi'âsın eyledim çünkim
İki 'âlemde oldı mâye'-i fağr-ı şenâh'ânı
18. O sulţân-ı rusul kim pâdişâhân-ı cihân cümle
Gedâ-yı bâbı vâlâ câhınıñ müştâk u hayrânı
19. Ne kâbil ol hıdiv-i kâ'inâtuñ haqq-ı nev şun'ı
İderken midhatin nazm-ı celîl-i naşş-ı Furkânî

⁴ Bu dizede eksik yazım vardır. Eksik olan kısım zî-şân olabilir.

20. Vücûh ile nevâziş gördüm ol kân-ı sehâvetden
Bağilsa luţfunuñ haqqımda yokdur hadd ü pâyânı
21. Niçe îdiyye melbûsât-ı gûn-â-gûn idüp irsâl
Ġıyâb-ı bendegîde eyledi luţf-ı firâvânı
22. Hıuşûşâ eyledük de meşnevî dibâcesin telfîk
Baña başş itdi ber-vech-i şale pür sîm-i hemyânı
23. Berây-ı şükr-i ni' met eyleyem bir şemmesin taqrîr
Egerçi rütbe-i tafsîliniñ yok hadd ü imkânı
24. Huzûr-ı hâşa ber-vefk-ı tevâzu' eyleyüp da' vet
Muţayyeb itdi hüsni hulk u luţf ile dil ü cânı
25. Cemî' -i luţfa ġâlib bir dilârâ nüşha başş itdi
Ki oldur kâdi' -i rüşenger-i tefsîr-i Qur'ânî
26. 'Aķibinde idüp bir destmâli sîm ile memlû
'Aţâ-yı 'ûd u 'anber inzimâmın kıldı erzânî
27. Zer-i maħbûb-ı enva' -ı zehebden eyleyüp tezhîb
Muţallâ eyledi tûmâr-ı luţfun ol keremkânı
28. 'Aţâ-yı 'ûd u 'anber semte oldı tab-ı hulkundan
Numûne hâk-i râhından zer ü sîm-i dıraşşânî
29. Kıyâm itdikde dâmenbûsa şof eyledi iltibâs
Nola mevşûf-ı taşşîn olsa mevc-i baħr-ı ihsânı
30. **Naħîfî** çün ġaraz-ı 'arz-ı hulûş şükr ü ni' metdür
Hemân eyle du'ây-ı hayrı merbûţ-ı şenâ-ķ'ânı
31. Hüdâvendâ şeh-i İslâm u şadr-ı a'zamın ile
Sezâ-yı hüsni tevfkât ü te'yîd itdi rûhânî

4. Kıt'anın Açıklaması:

Ꞓıt'a'-i Nahîfî Efendi Der Zımn-ı Teşekkür-i Kerem Hâzret-i Veliyyü'n-Ni'am-ı Pür Cûd⁵

(Cömertliklerle dolu ihsan sahibinin (padişahın) lütfuna teşekkür maksadıyla Nahîfî Efendi'nin kıt'ası)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. İlâhî şadr-ı taht-ı salţanatda müstedâm eyle

Felek miqdâr-ı Şulţân Aĥmed-i ferĥunde 'unvânı

Allah'ım değeri sema kadar yüksek kutlu isimli Sultan Ahmed'i saltanat tahtının başında devamlı eyle.

Kıt'anın ilk beytine şair Sultan Ahmed'i överek başlamıştır. Sultan III. Ahmed, Lâle Devri'nde ülke içinde huzuru sağlamak, devleti her alanda ileri götürmek için çalışmış bir devlet adamıdır. İlme ve ilim adamlarına çok değer veren Sultan Ahmed'e birçok kaside yazılmıştır. Devlet adamlığının yanı sıra şairlere ve ilim adamlarına sahip çıkıp destek vermesi onun için yazılan kasidelerin çok olmasında etkili olmuştur. Nahîfî'nin Mesnevi Tercümesi'ne destek vermesi, matbaayı kurdurması, Mütercim Âsım'ın Kamus Tercümesi için gayret etmesi, Vankulu Lügatı'nı bastırması, Nedim gibi bir şairin yetişmesinde etkili olması ilme ve sanatkârlara ne kadar değer verdiğinin göstergesidir. Nahîfî, yazmış olduğu şiirinde de onun saltanatının devamlı olması için dua etmektedir.

2. Ne Sulţân Aĥmed ol şâh-ı yegâne mihrdür şâdân

Ki maĥmûd eylemişdür ĥulĥ-ı zâtın luţf-ı Yezdânî

O Sultan Ahmed ki biricik şahıtır, etrafa neşe saçan güneş gibidir. Allah'ın lütfuyla onun güzel yaratılışı övgüye layık kılınmıştır.

Şair ikinci beyitte de Sultan Ahmed'i övmeye devam etmektedir. Padişahu güneşe benzeterek etrafa güzellikler saçtığından söz etmiştir. Güneş, parlaklığı dolayısıyla ve her tarafı aydınlatan bir özelliğe sahip olduğundan Sultan Ahmed bu benzetmeyle her tarafa sevinç vesilesi sayılmıştır.

3. Ne şeh kim leşker-i manşûrını te'yîd idüp Allah

Zamîme itdi silk-i mülküne iĥlîm-i Êrânı

O öyle padişah ki Allah galip gelen askerlerini kuvvetlendirip İran memleketini mülkünün ipliğinin sırasına kattı. İran memleketini kendi toprağı eyledi.

⁵ FŞM vr. 609a-610a

Osmanlı Devleti'nde yirmi yedi sene padişahlık yapan Sultan Ahmed, son zamanlarını yaşayan Safevi Devleti üzerine sefer düzenleyen bir padişaktı. Tebriz onun döneminde ele geçildi. Şair bu beyitte buna işaret etmiştir. Bu beyitte, eski Türklerdeki "kut" inancının yansımalarını görmekteyiz. Şair, burada sultanın "te'yîd-i İlâhî"ye yani Allah'ın destek ve yardımına mazhar olduğunu belirterek onu ve zaferlerini övmektedir. Eski Türklerde de, sultanın zafer kazanması onun kutlu bir hükümdar olduğuna delalet etmekteydi.

4. İki 'âlî harem-kim hıdmet-i a'lâdan a'lâdur

O vaşf-ı bî-'adîl ile olurlar menkıbet h'ânı

O yüce kutsal yer ki-Kâbe ve Mescid-i Nebevî- onlara hizmet yücelerden yücedir. O, benzersiz özellikleriyle onun hikâyelerini okuyan kişilerdendir.

Şair bu beyitte Sultan Ahmed'in Haremeyn'e yaptığı hizmetlerin menkıbe anlatanlar tarafından yıllarca anlatılacağını ifade ediyor.

5. Odur her nâme-i pîrâye-bağşı cümle elkâbuñ

Aña olmaz bedel zamm itseler Îrân u Tûrânı

Her kitaba, mektuba süs veren bütün ünvanlar onundur. İran ve Turanı da ülkeye dâhil etseler onun gibisi olmaz.

Şair bu beyitte padişahın birçok üstün vasfının olduğunu ifade etmiş, onun eşinin benzerinin bulunmadığını söylemiştir.

6. Selâfîn-i cihâna gâlib oldı şân u şevketde

Mü'eyyed eyledi Mevlâ o sultân ibn-i sultânı

Cihanın sultanlarına şan ve şevkette galip oldu. Mevla o sultanoğlu sultana yardım etti, sultanlığını sağlamaştırdı.

Adaletli bir hükümdar olan Sultan Ahmed, şair Nahîfî tarafından bu beyitte de methedilmiştir. Sultanın dünyanın diğer sultanlarından daha şanlı ve azametli olduğu, Mevla'nın da ona yardım ederek bunu doğruladığı, sağlamaştırdığı ifade edilmiştir. O, "müeyyed min 'indillâh" yani Allah tarafından yardım edilen bir sultandır. 3. beyitte olduğu gibi bu beyitte de Sultan III. Ahmed'in kut sahibi bir hükümdar olduğu dile getirilmektedir.

7. Sütûde encüm-i iqbâl olan şehzâdegânın Hâk

Fürûğ-ı 'âfiyetle tûl-i 'ömre kılsun erzânı

Talihinin, bahtının övülmüş yıldızları olan şehzadelerinin Allah; sağlık, esenlik ışığıyla ömürlerini uzatsın, onların ömürlerini uzun eylesin.

Nahîfi, bu beyitte de padişah ve şehzadelerine övgülerde bulunmuş: onlara sağlık ve afiyetler dileyerek Hak'tan ömürlerini uzun eylemesini niyaz eylemiştir.

8. Olup bedr-i vücûd-ı rûşenâ anlarla her lahza

Şeh ü şehzâdegân (...) rehîn-i hıfz-ı Rabbânî

Onlarla (şehzadeler) aydınlık varlığı her an ayın on dördü gibi parlak olmuş ve padişah, şehzadelerle Allah tarafından mutlu kılınmıştır.

Önceki beyitte olduğu gibi şair, Sultan III. Ahmed'e ve yönetimde bulunan kişilere övgüler sunmaya devam etmektedir. Yine padişah ve vezirlere Allah'ın yardım elini uzattığı, onları koruyup esirgediği ifade edilmiştir.

9. Vezîr-i a'zam u Dâmâd İbrâhîm Pâşânuñ

Füzûn olsun dem-â-dem kâdr-ı vâlâ câh-ı zî-şânı

Sadrazam Damat İbrahim Paşa'nın yüksek, yüce değeri, itibarı her vakit çok olsun, onun şanı devamlı olsun.

Daha önce de belirtildiği gibi, Sultan III. Ahmed, padişahlığı süresinde on beş tane sadrazam değiştirmiştir. Bunlar içerisinde en uzun süre görev yapan Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'dır. Bu beyitte de görüldüğü gibi Nahîfi ona övgülerde bulunmuştur. Şair, onun yüksek karakteri, değeri üzerinde durmuştur.

10. Vezîr-i a'zam ammâ mişli nâdir kevkeb-i 'âlî

Muvaffâkdur ne emre kaçd iderse re'y-i tâbânı

Sadrazam ama yüksek yıldız, benzeri nadirdir. Ne işe girişirse parlak görüşüyle Allah'ın yardımına mazhar olur. Nereyi fethetmek isterse Allah'ın yardımıyla onda başarılı olur.

Şair bu beyitte de Damat İbrahim Paşa'yı övmeye devam etmiştir.

11. Vezîrân-ı selefden kâr fermâyân-ı mâzîden

Mu'ahhâddur velî yokdur muqaddem zâtına şânî

Önceki vezirlerden sonra gelmiş olsa da, onları geride bırakmıştır. Diğerleri üstünlük ve meziyet hususunda ondan sonra gelir.

12. Güvâh ister iseñ cem'-ı mehâsin kimde şâbitdür

Sehâ vü hüsn-i hulûk u celb-i kalb u cezb-i rûhânî

İyiliklerin kimde toplandığını, durduğunu görmeye delildir. Cömertlik, güzel yaratılış, yumuşak huy, gönle yakın, ruhu kendine doğru çeken bir yapısı vardır.

Şair bu beyitte Damat İbrahim Paşa'nın iyilikleri üzerinde taşıdığından, güzel yaratılışlı, gönül kazanan, kerem sahibi olduğundan bahsetmiştir. Devlet adamlığının yanında insani taraflarının da çok kuvvetli olduğunu ifade etmiştir.

13. Eger var ise cânı Hâtemüñ şimdi zuhûr itsün

Sehâvet resmini itsün ta'allüm görsün ihsânı

Hâtem'in eğer canı varsa şimdi ortaya çıksın. Cömertliğin nasıl olduğunu öğrensin ve onun iyiliklerini ve lütuflarının derecesini görüp ona hayran kalsın.

Hâtem-i Tâî, cömertliğiyle nam salmış, cömertliğin sembolü olarak bilinen bir kişidir. Şair bu beyitte Hâtem-i Tâî ile Damat İbrahim Paşa'yı cömertlik bakımından karşılaştırmış, Damat İbrahim Paşa'nın Hâtem-i Tâî'den daha cömert olduğunu ifade etmiştir.

14. Beni tûl-i emelden luţf u cûdı itdi müstağnî

Ġinâ-yı kalb-i ihsân eyledi taqdîr müsennâyı

Beni hırslardan, tükenmez arzulardan cömertliği ve lütufları ile kurtararak gönlümü doyurdu, gözü tok hale getirdi. Yaptığı iyilikler kalbimi ve gönlümü zengin eyledi, değeri iki kat arttı.

Şair Nahîfî bu beyitte de gördüğü ihsan ve ikramlardan duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir. Bunda hem Sultan Ahmed'in hem de Damat İbrahim Paşa'nın kendisine ve diğer şairlere sahip çıkmasının, değer vermesinin etkisi çoktur.

15. Nizâm-ı hâlîme oldı vesîle himmet ü luţfı

Zevâlin buldı devrinde küdürât-ı perîşânî

Hâlimin düzelmesine onun gayreti, çalışmaları, lütufları vesile oldu. Onun devrinde, perişan halde olanların kederleri sona erdi.

Sultan III. Ahmed devrinde Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın sadrazam oluşuyla Lâle Devri başlamıştı. Sulh ve sukûn devri olan bu dönemde savaşımlardan bunalan halk nefes alma imkânına sahip olmuştu. Şair, bu iki büyük devlet adamının yönetici olmanın sorumluluğuyla davranmalarını, halkın ihtiyaçlarına hal çareleri üretecek çalışmalar yapmalarını övgüyle anlatmıştır.

16. Baña hüsn-i teveccüh seyyidü'l-kevneyne râci'dir

Ki yümn-i na'tıdır ben zerreme teşrîf-i pinhânî

Bana, iki cihanın efendisi tarafından uğurlu görülüp beğenilen na'tımın varlığı beni, benim gibi kıymetsiz birini şerefliendirdi.

Şairler için en güzel şiir iki cihanın efendisine yazılmaya çalışılır. Bundaki gayelerden biri de şefaahat beklentisidir. Nahîfî de yazdığı na'tın takdir görüp beğenilmesinden dolayı hoşnut olduğunu burada ifade etmiştir.

17. Gedâ-yı bâbı olmak iddi'âsın eyledim çünkü

İki 'âlemde oldı mâye-i fahr-ı şenâh'ânı

Senin kapının dilencisi olmayı istedim çünkü iki âlemde de asıl övülen, övgüye mazhar olan Hz. Muhammet'tir.

Nahîfî yine bir önceki beytin devamı olarak Hz. Muhammet'ten bahsetmiştir. O'nu iki âlemin övücü olarak ifade etmiştir.

18. O sultân-ı rusul kim pâdişâhân-ı cihân cümle

Gedâ-yı bâbı vâlâ câhınuñ müştâk u hayrânı

O, resullerin sultanı ki bütün cihan padişahlarının yüksek kapısına can attıkları, hayran oldukları itibar makamıdır.

Nahîfî, bu dizesinde de resullerin sultanı olan Hz. Muhammet'ten bahsetmiştir. O'nun Hak katında ne kadar değerli olduğunu, dünya sultanlığının O'nun makamı yanında ne kadar değersiz olduğunu ifade etmiştir.

19. Ne kâbil ol hıdiv-i kâ'inâtuñ haqq-ı nev şun'ı

İderken midhatın nazm-ı celîl-i naşş-ı Furkânî

Kur'an'ın ayetleri açıkça O'nu överken kâinatın vezirleri onun gibi yapmaya, O'nun makamında olmaya muktedir değildir.

Şair, bu dizede de Hz. Muhammet'in Kur'an-ı Kerim tarafından övüldüğünü, dünya padişahlığının bunun yanında neredeyse bir hiç mesabesinde bulunduğunu ifade etmektedir.

20. Vücûh ile nevâziş gördüm ol kân-ı şehâvetden

Bakılsa lutfunuñ haqqımda yokdur hadd ü pâyânı

Bu memleketin ileri gelenlerinden, devlet adamlarından cömertlik kaynağından gönül almalar, iltifatlar gördüm. Bakılsa üzerimdeki lütuf ve ihsanlarının sınırı yoktur.

Nahîfi, önceki beyitlerde kaldığı yerden devam etmektedir. Özellikle Damat İbrahim Paşa'nın kendisine çok büyük ihsanlarda bulunduğunu ifade edip yine onun cömertliğinden söz etmektedir. Şairin hayatında da bahsedildiği üzere Nahîfi, hayatının çeşitli dönemlerinde sıkıntı çektiğini şiirlerinde belirtmektedir. Şairin sıkıntılı devirleri, muhtemelen İran seferine çıkmadan öncedir. Amcazâde Hüseyin Paşa, Vezir Mustafa Paşa, Kaymakam Ahmet Paşa'ya sunduğu kasidelerde çektiği sıkıntılar sebebiyle ölümü bile arzular duruma geldiğini belirtmektedir. Ev, mal mülk gibi nimetlerden mahrum olduğunu; hâne kaydından zor durumda olduğunu, bir başına yaşamayıp yaşlı ana ve babasına da baktığını belirtmiştir. Yüksek devlet memurluklarında çalışan Nahîfi, Damat İbrahim Paşa döneminde maddî yönden rahat etmiştir. İbrahim Paşa onu korumuş ve Habîbü's-Siyer'i tercüme için kurduğu komisyonda ona da görev vermiştir.

21. Niçe îdiyye melbûsât-ı gûn-â-gûn idüp irsâl

Ğıyâb-ı bendegîde eyledi luţf-ı firâvânı

Çeşitli çeşitli bayramlık giyecekler gönderip kulunun kölesinin gıyabında birçok lütüflerde bulundu.

Şair, Damat İbrahim Paşa'dan çok fazla iyilikler gördüğünü, onun cömertliği sayesinde çok mutlu olduğunu ifade etmiştir.

22. Huşûşâ eyledük de meşnevî dibâcesin telfîk

Baňa bahş itdi ber-vech-i şale pür sîm-i hemyânı

Ayrıca yazdığım Mesnevi tercümesinin ön sözüne katkıda bulunup destek vererek yıllık bir kese altın bahş etti.

Nahîfi, bu dizelerde yazmış olduğu Mesnevi tercümesine Damat İbrahim Paşa'nın kendisine destek verip ihsanlarda bulunduğunu belirtmiştir. Marifetin iltifata tâbî olduğunu, devlet adamlarının şairlere destek olduklarında değerli eserlerin ortaya çıkacağını bu dizelerden hareketle söyleyebiliriz, Ayrıca sağlanan ortamın sanatkârların verimliliklerinde ne kadar önemli olduğunu bu vesileyle ifade edebiliriz.

23. Berây-ı şükr-i ni'met eyleyem bir şemmesin taqrîr

Egerçi rûtbe-i tafsiliniñ yok hadd ü imkânı

Onun ihsan ettiği nimetlere bir şükür ifadesi olarak az da olsa birkaç beyit yazmaya niyetlendim, gerçi lütfunun derecesini ayrıntılarıyla anlatmaya imkân el vermiyordum.

Şair yine Damat İbrahim Paşa'ya övgüler sunmaya devam etmektedir. Döneminde cömertliğinden dolayı bolluk, bereket olduğunu, ihsanlarının da sınırsız olduğunu belirtmektedir.

24. Huzûr-ı hâşa ber-vefķ-ı tevâzu‘ eyleyüp da‘vet
Muṭayyeb itdi ḥüsn-i ḥulķ u luṭf ile dil ü cânı

Bir hükümdara özgü alçakgönüllülük gösterip davete icabet edip güzel huyuyla lütufla kalbimizi ve canımızı sevindirdi, gönlümüzü hoş eyledi.

Şair yine Damat İbrahim Paşa'nın ihsan ve ikramlarıyla gönlünün hoş olduğundan söz edip onun cömertliğini övmüştür. Bu beyitler Damat İbrahim Paşa'nın şair tarafından ne kadar çok sevildiğinin de göstergesidir.

25. Cemî‘-i luṭfa gâlib bir dilârâ nüṣṣa bahş itdi
Ki oldur kâḏî‘-i rûşenger-i tefsîr-i Ḳur‘ânî

Bütün lütufların üzerinde olan gönül alan bir yazılı nüsha bahş etti. Ki o, Kur'an tefsiri-ne parlaklık veren, onu güzel yapandır.

Sözü edilen Kur'an tefsirinin yapılması Damat İbrahim Paşa'nın da bunu desteklemesi onun isminin yaşatılmasında da çok önemli bir yere sahiptir. Damat İbrahim Paşa ilme ve âlimlere çok önem verir, onları etrafında toplayıp sohbet ederdi. İlmî faaliyetlerin artmasında, âlimleri ve şairleri himaye etmesinin etkisi büyüktür.

26. ‘Aķıbinde idüp bir destmâli sîm ile memlû
‘Atâ-yı ‘ûd u ‘anber inzimâmın kıldı erzânî

Öncesinde öd ağacı ve anber kokulu mendili altın ile doldurup ihsan edip bunu bize la-yık gördü.

27. Zer-i maḥbûb-ı enva‘-ı zehebden eyleyüp tezhîb
Muṭallâ eyledi ṭûmâr-ı luṭfun ol keremkânı

Çeşitli altınlardan süsleyip yaldızlı altın paraları lütfuyla tomar edip ihsan eyledi.

Diğer beyitlerde olduğu gibi bu beyitte de şair, gördüğü ihsan ve ikramların çok olduğunu ifade etmiştir.

28. ‘Atâ-yı ‘ûd u ‘anber semte oldı ṭab-ı ḥulķundan
Numûne ḥâk-i râhından zer ü sîm-i dıraḥşânî

Bağışları, öd ağacı ve anber kokusu gibi yaradılışının güzel kokusundan etrafa yayılır, parlak altın ve gümüşleri uğrunun nişanesidir.

Bu beyitte şair, yine Damat İbrahim Paşa'nın güzel yaradılışı, uğurlu bir kişi olmasından söz etmiştir.

29. Kıyâm itdikle dâmen-bûsa şof eyledi iltibâs

Nola mevşûf-ı taşîn olsa mevc-i baır-ı ihsânı

Eteğini öpen kişi ayağa kalktığıında ona yünden yapılmış elbise giydirdi. İhsan denizinin dalgasını güzel bir şekilde açıklamaya imkân olsa keşke.

30. Nahîfî çün ğaraż-ı 'arz-ı hulûş şükr ü ni' metdür

Hemân eyle du'ây-ı hayrı merbût-ı şenâ-h'ânı

Nahîfî'nin gayesi samimi olarak sevgisini göstermek, nimetlerin şükrünü eda etmektir. Hemen övülmeye layık olana hayır dualarını ulaştırmaktır.

Şair bu beyitte mahlasını kullanmıştır. Nahîfî 'zayıfa ait' demektir.

31. Hüdâvendâ şeh-i İslâm u şadr-ı a'zâmın ile

Sezâ-yı hüsn-i tevfiķât ü te'yîd itdi rûhânî

Ey Allah'ım! İslâm'ın padişahını ve sadrazamını güzel başarılarla ve görünmeyen ordularıyla kuvvetlendir, başarılı eyle.

Nahîfî son beyitte Padişah Sultan Ahmed'e ve Damat İbrahim Paşa'ya dua ederek şiirini bitirmiştir. Onların muvaffakiyeti ve saadeti için Mevlâ'ya niyazda bulunmuştur.

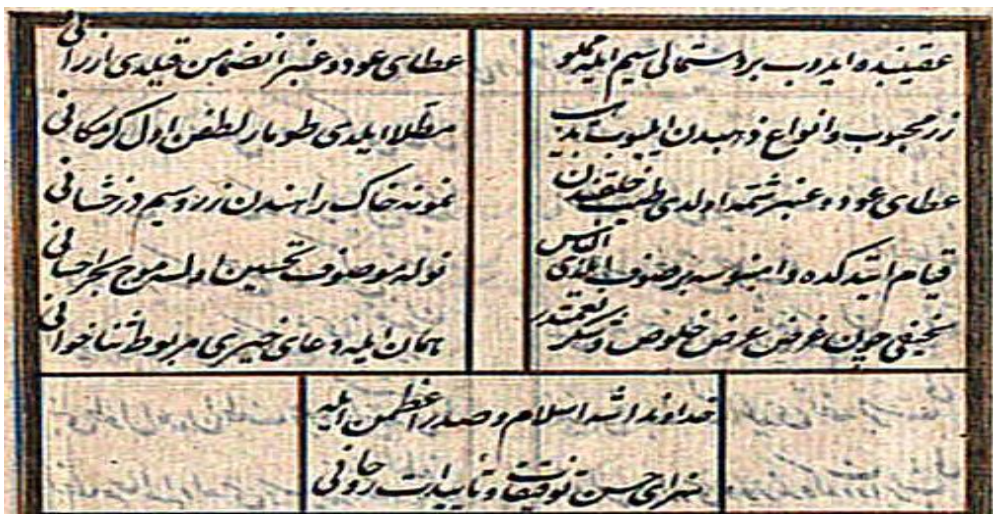
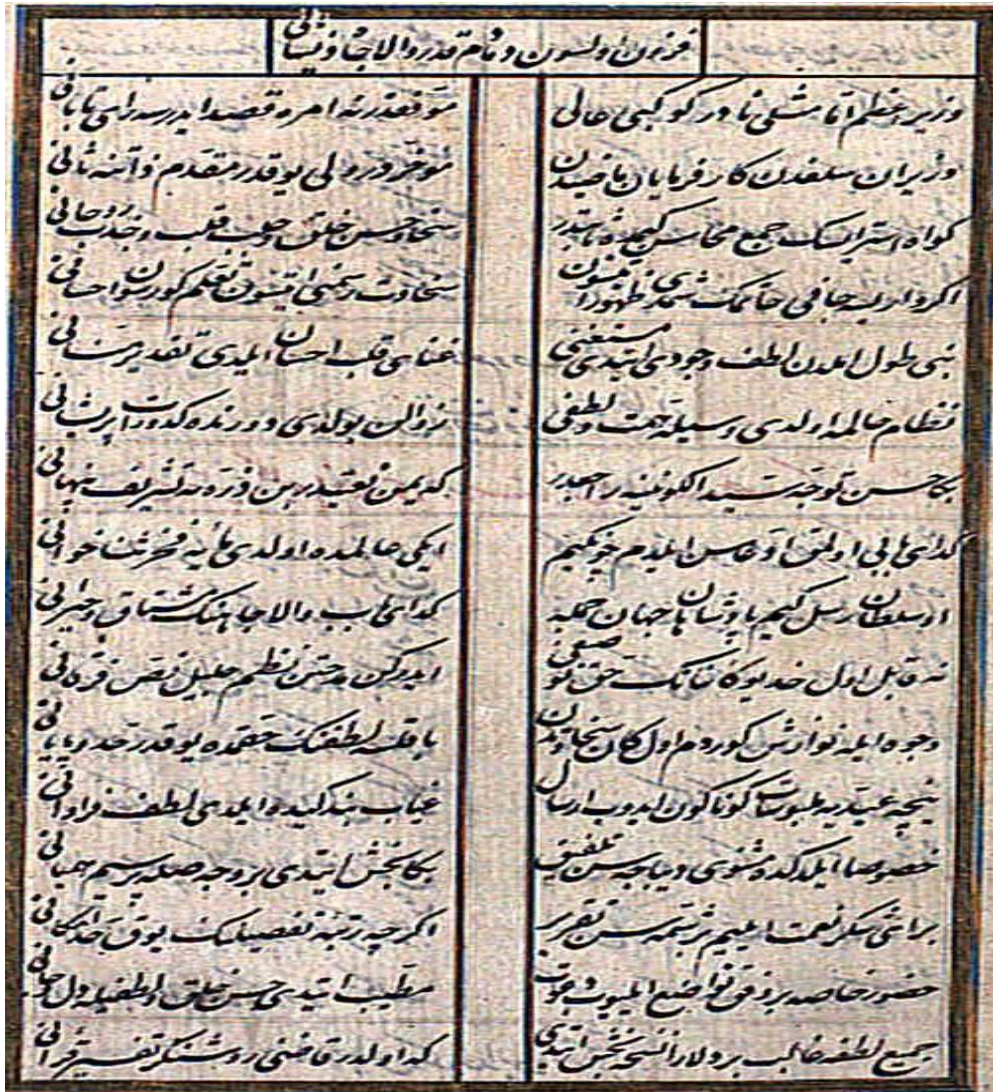
SONUÇ

Mecmuaların divan edebiyatı araştırmaları için önemli bir yeri vardır. Edebiyat tarihinin önemli kaynakları arasında yer alan mecmuaların, adı sanı duyulmamış birçok şairi ve bilinen şairlerin bilinmeyen şiirlerini de içermesi söz konusu eserlerin önemini daha da arttırmaktadır. Şairleri ve şiirlerini bilinmezlikten kurtaran bu eserlerin araştırmacılar için kullanılabilir hâle getirilmesi amacıyla Mecmuaların Sistematiik Tasnifi Projesi (MESTAP) geliştirilmektedir. Konumuz olan Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası da bu projeye kaynak olabilecek eserler arasındadır. Bu eserin şair ve şiir sayısı bakımından diğer mecmualara göre ön sıralarda olabilecek özelliği bulunmaktadır. Ayrıca eser, Lâle Devri'ne ışık tutması açısından edebiyat çevrelerine zengin bir malzeme sunmaktadır.

Yaptığımız tasnif sırasında dönemin şairlerinden Nahîfî'nin divanında bulunmayıp incelediğimiz mecmuada yer alan bir şiiri fark edilmiştir. Kıt'a başlıklı bu şiir, dönemin padişahı III. Ahmed ve Damat İbrahim Paşa için yazılmış bir övgü özelliği göstermektedir. Mecmuaların, şairleri ve şiirlerini bilinmezlikten kurtarmada ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu Nahîfî'ye ait olan kıt'a örneğinde bir kez daha görmekteyiz. Döneminin birçok şairine ait farklı şiirleri içinde barındıran Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası söz konusu özellik bakımından başvuru kaynakları arasındadır.

تسعة بحقی افندی در ضمن تشکر کرم حضرت ولی النعم بر جود

<p>الهی صدر تحت سلطنته مستندیم نه سلطان احمد اول شاه بیکانه هر دو نه شه کیم لشکر منصور نیاید ایدوب ایلی عالی حریم خد متی اعلا ان اعلا او در سر راه پیرایه بخشی جمله القابک سلطان جهان غالب اولدی شان کونده سوده انجم اقبال اولاشهر اوکان حین اولوب بدر وجودی روشن انزل هر خطه</p>	<p>فلک مقدار سلطان احمد فرخنده عخوان که محمود ایت در خلق ذاتین لطف یزدانی ضمیمه ایتدی سبک مکنه اقدیم ابرانی اروض بی عدیل ایلده اولور ایتدی خزان اکان اولور بدان اضم ایتدی لاری ان و توری سوبد ایلدی سولی اول سلطان ابن سلطان فرود عاقبتیه طول عمره قلسون ارزانی شه و شهر اوکان رهین خطار بانی</p>
<p>وزیر اعظم و دامادی ابراهیم مایانک</p>	

KAYNAKÇA

- Aypay, A. İ. (1992). Nahîfi Süleyman Efendi Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Ayyıldız, M. ve Birgören, H. (2014). *Edebiyat Bilgi ve Kuramları*. Ankara: Akçağ Yayınları
- Devellioğlu, F. (2003). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Köksal, M. F. (2016). *Yâ Kebîkeç Mecmualar Arasında*. İstanbul: Kesit Yayınları
- (2017). *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*. İstanbul: Kesit Yayınları
- Hakverdioğlu M. (2017). Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuasından Lâle Devri Harpleri ve Sulhları (Ebcetli Tarih Manzumeleri). *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 9: 75-78.
- Hakverdioğlu, M. (2008). Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 25: 131 -144.
- (2012). *Neşehîrlî Damat İbrahim Paşa İçin Yazılan Lâle Devri Kasideleri*. Ankara: Sage Yayınları.
- İpekten, H. (1997). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh Yayınları
- Sevgi, A. ve Özcan, M. (1996). *Ali Canip Yöntem'in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*. İstanbul: Sözler Yayınları
- Sevim, M. Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nda Fihrist, Terci-i Bend, Terki-i Bend, Gazel, Gazel-i Müzeyyeller, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.
- Şentürk, A.A ve Kartal, A. (2012). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları
- Yalçınkaya, M. A. (2019). Sa'dî'nin Manzum Bir Arz-ı Hâli. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Mainz- Almanya, C. 8: 152.